

in de genoemde periode o.m. 100 000 regenjassen en 300 000 paar gummi-laarzen voor de *Wehrmacht* produceerden.

Al deze bedrijvigheid vond in een periode plaats waarin de textielindustrie nog niet al te krap in haar grondstoffenvoorraden zat. In '43 daarentegen moesten de grondstoffen voor de confectie-industrie in ruime mate uit Duitsland komen – welnu, in dat ene jaar werden in het kader van de *verlagerte Aufträge*, d.w.z. ten behoeve van de Duitse burgerij, bijna 4,8 miljoen kledingstukken (alleen bovenkleding) van de meest verscheiden aard vervaardigd en daarenboven nog $2\frac{1}{2}$ miljoen stuks ondergoed en $\frac{3}{4}$ miljoen hoeden en mutsen.

Waar komt dit alles nu op neer? Op het volgende: neemt men de periode zomer '40–zomer '44 als één geheel, dan werkte de Nederlandse textiel-industrie ongeveer op halve kracht en van die gehalveerde productie was meer dan 60% voor de Duitsers bestemd; het vooroorlogse Nederlandse voorzieningspeil werd dus tot minder dan een vijfde teruggebracht.

Nu moet men bij dat voorzieningspeil niet alleen denken aan wat de burgerij zich kon aanschaffen. Ook het bedrijfsleven had textielproducten nodig: transportbanden (in belangrijke takken van de industrie, vooral ook in de mijnen), filterdoek (in de chemische industrie), binderdoek (in de landbouw) – schoenen kon men niet maken zonder voering, fietsbanden niet zonder canvas. Wat de textielvoorziening betrof, kreeg het bedrijfsleven prioriteit: zo hield men bedrijven in stand en arbeiders aan het werk en bovendien waren de producten van dat bedrijfsleven (men denke slechts aan de steenkool en de agrarische productie) óók van belang voor de burgerbevolking, zij het dan op andere sectoren dan de textielvoorziening. Bij die voorziening werd verder nog prioriteit gegeven aan de overheid die via het rijksinkoopbureau een aanzienlijk contingent textielproducten ontving (uniformen voor de zozeer uitgebreide politie bijvoorbeeld) en, in de derde plaats, aan de ziekenhuizen. De voor Nederland bestemde productie van de katoenspinnerijen (grotendeels producten die uit kunstvezels bestonden) ging in de periode herfst '43–lente '44 voor niet minder dan een derde naar die drie prioriteitsgroepen toe. Een en ander betekent dat wij, uitgaande van het vooroorlogse voorzieningspeil, met 'minder dan een vijfde' nog niet eens duidelijk genoeg aangegeven hebben hoe weinig het gemiddelde gezin kon aanschaffen. Het 'gemiddelde gezin' is dan bovendien nog een abstractie.

In *Voorspel* hebben wij in de paragraaf over de werkloosheid in de jaren '30 onderstreept hoe schamel de honderdduizenden werklozen gekleed waren. In '34-'35 had een nauwkeurig onderzoek in Amsterdam aange-toond dat slechts in een vijfde van de werklozen-gezinnen kleding en bedde-